

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

О. Прокопишин, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин та інтеграції України в Європейський Союз зростають вимоги до суб'єктів господарювання усіх форм власності. Ці вимоги стосуються не лише якості продукції, а й системи бухгалтерського обліку як складової стратегічного планування. Інформаційну функцію обліку в частині стратегічного планування забезпечує процес бюджетування. Отже, раціональної організації виробництва можна досягти за допомогою складання бюджетів. На сьогодні побудова системи управління бюджетом – одне з основних завдань і запорука успіху для будь-якого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження процесу бюджетування зробили вітчизняні та зарубіжні вчені. Зокрема це питання висвітлено у працях В. Андрієнка, І. Бланка, Р. Дафта, М. Майера, Д. Міддлтона, Р. Квасницької [5], В. Бочарова [2], Т. Карпова [4] та ін. У працях зазначених авторів відображені погляди на сутність бюджетування та бюджетів, запропоновані різні підходи до класифікації бюджетів підприємства та визначені позитивні й негативні результати впровадження бюджетування на підприємствах. Однак ув'язки між категоріями «бюджетування» й «стратегія» не простежуємо. На нашу думку, ці терміни в науковому полі доцільно пов'язувати, оскільки, як стверджує низка науковців [3;6], бюджетування є одним з інструментів розробки стратегії підприємства. Крім того, в рамках менеджменту та облікової системи сільськогосподарських підприємств ця проблема залишається поза увагою.

Незважаючи на значні досягнення і напрацювання в окресленому напрямі, деякі питання досі не вирішені. Зокрема подальшого дослідження потребують суперечливі питання адаптації системи бюджетування до специфіки сільськогосподарської діяльності, виділення принципів і розробка організаційних моментів створення операційних і зведених бюджетів сільськогосподарських підприємств, а також розробка стратегій сільськогосподарських підприємств, елементом яких є система бюджетування.

Постановка завдання. Завдання нашого дослідження – розробити науково-методичні положення і практичні рекомендації щодо організації бюджетування як одного з інструментів формування стратегії аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Процеси входження сільськогосподарських підприємств у ринок, розвиток багатокладності та різних форм господарювання, інтеграційні процеси супроводжуються зростанням потреби в інформації внутрішньогосподарського призначення, передусім маркетингового, фінансового, технологічного й стратегічного характеру. Стратегічне планування діяльності підприємства передбачає доведення фінансових показників до його структурних підрозділів. Це зумовлено тим, що в конкурентному середовищі досягнення прибуткової діяльності підприємства загалом можливе за умови орієнтації всіх його підрозділів на забезпечення цієї кінцевої мети. Механізмом такої орієнтації є внутрішньогосподарське стратегічне планування на основі бюджетування. Раціональної організації виробництва можна досягти за допомогою складання бюджетів, тобто процесу бюджетування.

Бюджетування як один із видів фінансового планування вдало поєднує інтереси підрозділів і підприємства загалом, а також враховує особливості кожного з них через систему витрат і доходів, характерних тільки для певного підрозділу [1]. Бюджетування – це процес планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів [7]. Продуктом бюджетування є бюджет.

Ефективне бюджетування – це безперервний технологічний процес, що є рушійною силою економічних перетворень господарської діяльності. Бюджетування є складовою загального управлінського процесу, який здійснюється менеджментом підприємства, і може бути представлено як сукупність етапів, що йдуть один за одним, взаємопов'язаних і взаємоузгоджених між собою. Технологія бюджетування визначає послідовне виконання робіт, які становлять зміст кожного з етапів (рис. 1).

Враховуючи багатогалузевість аграрного виробництва, розробка системи бюджетів з метою стратегічного планування потребує різного ступеня деталізації. Наприклад, на рівні виробничих підрозділів формується основна частина собівартості продукції, тому можливе комплексне врахування резервів зниження витрат та їх впливу на кінцевий результат. Порівняння фактичних витрат з нормативними за бюджетом дає змогу управляти розміром відхилень. Для цього необхідно, щоб відповідна інформація надходила на кожен рівень управління в межах сфери відповідальності.

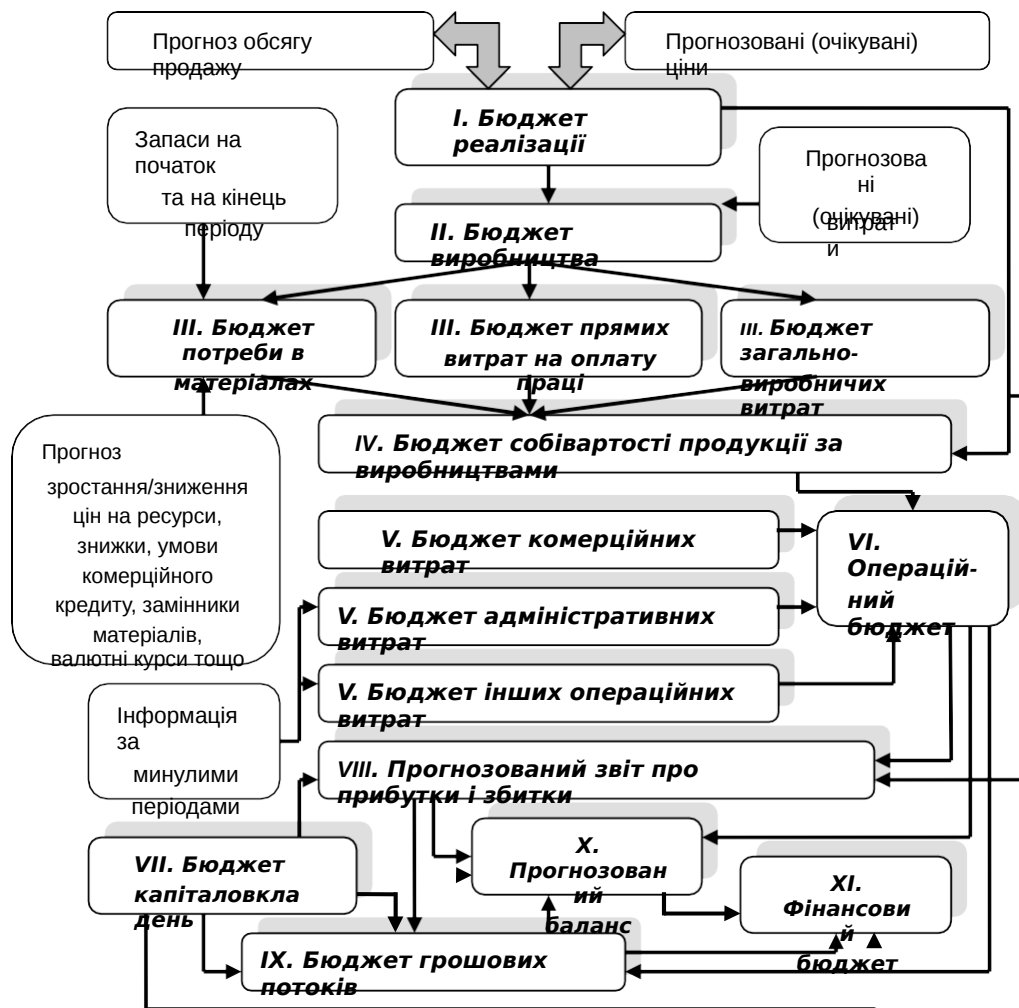

Рис. 1. Загальна схема етапів бюджетування.

Послідовне виконання кожного етапу бюджетування дає змогу керівництву підприємства реально оцінити масштаби виробництва, розрахувати імовірний обсяг витрат, очікуваний обсяг прибутку та здійснити раціональну координацію господарської діяльності, що нині набуває досить важливого значення.

Бюджет підприємства – це план його майбутньої діяльності, виражений системою кількісних і вартісних показників. Його можна складати у формі заданих показників, яких треба дотримуватися у плановому періоді. Наприклад, для підприємства загалом чи для окремого структурного підрозділу доводять бюджет витрат (чи статті витрат), якого він повинен дотримуватися. Конкретні джерела

покриття витрат при цьому не вказують. Досить часто бюджет складають у формі каталогу заходів, які слід здійснити у плановому періоді; при цьому наводять обсяг коштів, які виділені для реалізації таких заходів. Водночас є тип бюджетів, в яких поряд із напрямками використання ресурсів відображаються джерела покриття витрат.

Внутрішньогосподарське стратегічне планування базується на системі взаємопов'язаних бюджетів, яка охоплює: операційний бюджет; фінансовий бюджет; зведений (генеральний) бюджет для підприємства.

При цьому операційний і фінансовий бюджети є складовими зведеного (генерального) бюджету аграрного підприємства (рис. 2).

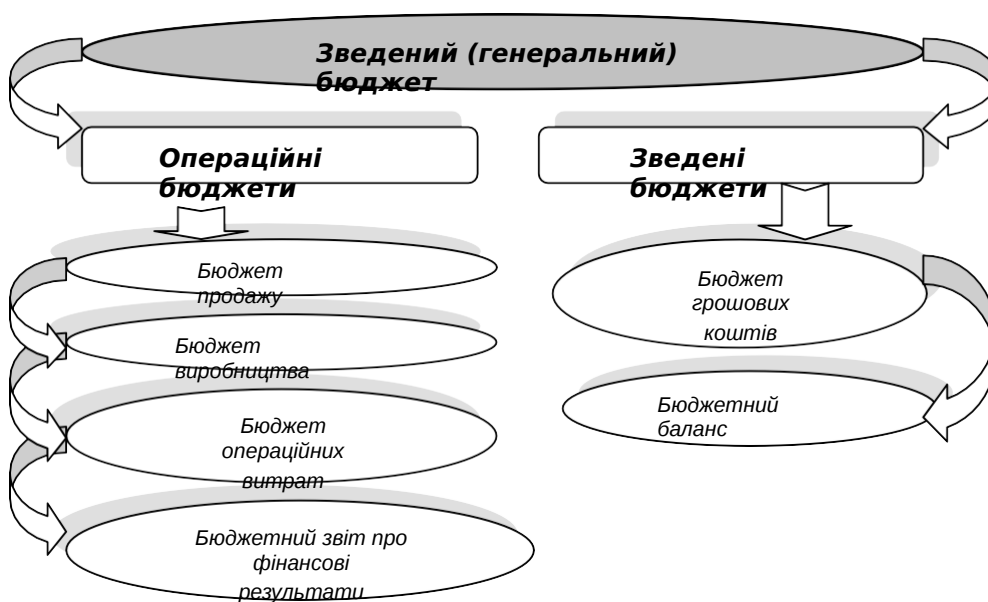

Рис. 2. Елементи зведеного бюджету.

Висновки. Динамічно змінювані зовнішні умови зумовлюють необхідність постійного перегляду тактичних і частково стратегічних цілей, балансування між стабільністю та змінністю кінцевих результатів діяльності аграрних підприємств. Застосування у практичній діяльності характерних для аграрного виробництва засад бюджетування дасть змогу розробити відповідну до цілей діяльності стратегію розвитку підприємства. Отже, бюджетування є основою удосконалення управління підприємством, поліпшення якісних параметрів його діяльності, що забезпечить прогнозування результатів діяльності підприємства.

Бібліографічний список

1. Бень Т.Г. Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств / Бень Т.Г., Довбня С.Б. // *Фінанси України*. – 2005. – № 7. – С. 48–55.

2. Бочаров В.В. Технологія впровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах [Електронний ресурс] / В. В. Бочаров. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/>.
3. Бугас Н.В. Бюджетування як ефективний інструмент управління витратами / Н. В. Бугас // Бізнес Інформ. – 2012. – № 5. – С. 190–193.
4. Карпов Т. П. Роль бюджетування як елемента фінансового планування на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. П. Карпов. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/>.
5. Квасницька Р. С. Бюджетування на підприємстві: суть та основні передумови ефективного застосування [Електронний ресурс] / Р. С. Квасницька. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/>.
6. Колосок В. Бюджетування як інструмент стратегічного управління підприємствами металургійного холдингу / В. Колосок, М. Верескун, К. Дроботіна // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 30–39.
7. Харко А.Ю. Бюджетування у процесі управління фінансовою діяльністю підприємства / А. Ю. Харко // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 87–91.

Прокопишин О. Бюджетування як інструмент стратегії розвитку підприємств аграрного сектору

З'ясовано сутність процесу бюджетування і бюджетів та розглянуто різні підходи до класифікації етапів бюджетування. Обґрунтовано закономірність дотримання послідовності виконання кожного з елементів зведеного бюджету. Аргументовано необхідність організації бюджетування в цілях стратегічного планування аграрного виробництва.

Ключові слова: бюджет, процес бюджетування, зведений бюджет, стратегічне планування, управлінський процес, стратегія розвитку.

Procopyshyn O. Budgeting as an instrument of strategy of enterprises' development of agrarian sector

The essence of the process of budgeting and budgets are highlighted as well as different approaches to the classification of budgeting stages are considered in the article. Regularity as to sequence following of each elements of consolidated budget is justified. The necessity of organization of budgeting in the aim of strategic planning of agricultural production is proved.

Key words: budget, budgeting process, consolidated budge, strategic planning, management process, development strategy.

Прокопышин О. Бюджетирование как инструмент стратегии развития предприятий аграрного сектора

Выяснено сущность процесса бюджетирования и бюджетов, рассмотрены различные подходы к классификации этапов бюджетирования. Обоснована закономерность соблюдения последовательности выполнения каждого элемента сводного бюджета. Аргументирована необходимость организации бюджетирования в целях стратегического планирования аграрного производства.

Ключевые слова: бюджет, процесс бюджетирования, сводный бюджет, стратегическое планирование, управленческий процесс, стратегия развития.